

Gheorghe PĂUN

Date personale

Gheorghe PĂUN s-a născut pe 6 decembrie 1950 în localitatea Cicănești, județul Argeș.

Studii

A urmat Școala generală în comuna natală (1957-1965), Liceul „Vlaicu Vodă” din Curtea de Argeș (1965-1969), Facultatea de Matematică a Universității din București (1969-1974). A obținut doctoratul în matematică la Universitatea din București în anul 1977, cu lucrarea „Simularea unor procese economice cu ajutorul teoriei limbajelor formale”, având coordonator științific pe matematicianul **Solomon MARCUS**.

Activitate științifică

A fost cercetător la Universitatea din București, iar din 1990 până în 2015 când s-a pensionat a fost cercetător științific principal gradul I la Institutul de Matematică al Academiei Române. A fost beneficiarul a numeroase burse și stagii de cercetare în Germania, Finlanda, Olanda, Spania, China, Japonia, Franța, Italia, Polonia, Ungaria, Austria etc.

Principalele sale domenii de cercetare sunt teoria limbajelor formale și aplicațiile sale, lingvistică computațională, calculul bazat pe ADN și calculul celular/membranar. Calculul membranar (în engleză, Membrane Computing) a fost inițiat de el în anul 1998, aceste modele purtând numele de sisteme P (în engleză, P Systems, cu P de la Păun.

Conexiuni interdisciplinare

În istoria noastră există mai multe filoane de reprezentanți ai științelor exacte cu rezultate remarcabile în domenii ale creației artistice sau filozofice. Predând într-o

perioadă un curs de epistemologie pentru doctoranzi, am aprofundat acest fenomen al cunoașterii.

Gheorghe PĂUN se înscrie pe una dintre cele mai valoroase rădăcini ale unui traseu epistemologic care pornește de la Nae IONESCU, filozof cu doctoratul în logică matematică, care i-a cerut prietenului său, matematicianul Octav ONICESCU, să-i desemneze un student de la matematică pentru a-l include în grupul de cercetare pe care îl iniția în domeniul logicii, alături de studenți de la filozofie precum Emil CIORAN, Mircea VULCĂNESCU, Constantin NOICA etc. L-a desemnat pe Grigore MOISIL, care, mai târziu, având preocupări într-un spectru larg, de la logică și automate programabile la poetică matematică, l-a atras pe această direcție de cercetare pe Solomon MARCUS, cel care avea să devină ulterior mentorul lui Gheorghe PĂUN.

În literatură, Gheorghe PĂUN a fost deosebit de sensibil la sursele de inspirație trăiriste existente din plin în zona de proveniență a Meșterului Manole și a soției acestuia, precum și la cele de inspirație istorică legate de fosta capitală a Țării Românești, Curtea de Argeș, localitate de care s-a legat sufletește pentru întreaga viață, unde s-a și întors definitiv, după ce o bună perioadă a desfășurat multiple activități în București. Acest gen sursă de inspirație, mă refer la cel istoric, mi-a fost ușor în a-l înțelege pentru că o situație similară am trăit și eu legat de o altă fostă capitală, Târgoviște. În domeniul literaturii am avut prieteni colaboratori comuni precum Ion C. ȘTEFAN, Mihail DIACONESCU etc.

În jurnalism, Gheorghe PĂUN a urmat tot un traseu legat de locurile de baștină, fiind fondatorul, mentorul, managerul, realizatorul etc., un adevărat factotum al publicației Curtea de la Argeș, revistă care și-a găsit un loc binemeritat în publicistica culturală românească contemporană.

Ce reprezintă Gheorghe PĂUN acum, mai presus de liste și cifre?...

Pentru elevi, cei care calcă cu teamă pe drumul înțelegerii matematicii de la începuturile ei, el este profesorul profesorilor acestora, pentru literații profesioniști, adică filologi, este cel cu scris de matematician care îi întreține la ei acasă, pentru jurnaliști, este cel care vine mereu cu noutăți elevat prezentate netemându-se de pierderea audienței, iar pentru istorici, este arheologul care face descoperiri săpând cu gândul și cu sufletul, nu cu târnăcopul.

Cărți literare publicate

Sfera paralelă, Editura Albatros, București, 1984; *Generoasele cercuri*, Editura Albatros, București, 1989; *O mie nouă sute nouăzeci și patru* (sau 1994, continuare a romanului 1984 de G. Orwell), Editura Ecce Homo, București, 1993; *Oglinzi mișcătoare*, Editura Scripta, București, 1994; *Hotel Anghila*, Editura Scripta, București, 1994; *Nemiloasele cercuri*, Editura Meșterul Manole, Curtea de Argeș, 2004; *Lotta*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005; *Ultima saună*, Editura Dacpress, Curtea de Argeș, 2006; *Inscripții pe un bilet de tren*, Editura Fundației Orient-Occident, București, 2007; *Teama de toamnă*, Editura Tiparg, Pitești, 2009 (versuri); *De-a viața*, Editura Tiparg, Pitești, 2009; *Haina arlechinului*, Editura Tiparg, Pitești, 2009; *Guadalquiviria*, Editura Vergiliu, București, 2009; *Lumea văzută de un matematician*, Editura Arefeana, București, 2009;

Privind peste umăr. Memorii premature, Editura Tiparg, Pitești, 2010; *Cactus de veghe*, Editura Tiparg, Pitești, 2011; *Cărți și autori*, Editura Tiparg, Pitești, 2012; *De trecere și petrecere*, Editura Tiparg, Pitești, 2013; *Vedere de pe Dealul Olarilor*, Editura Ars Docendi, București, 2014; *Cactus de veghe II*, Editura Tiparg, Pitești, 2014; *Ceasornicar de curcubeie*, Editura Detectiv Literar, București, 2014; *Seniori ai culturii, I*, (ed.), Editura Tiparg, Pitești, 2014; *Vedere de pe Dealul Olarilor II*, Editura Ars Docendi, București, 2016; *Cactus de veghe III*, Editura Tiparg, Pitești, 2016; *77 de editoriale*, Editura Tiparg, Pitești, 2017; *Vedere de pe Dealul Olarilor III*, Ed. Ars Docendi, București, 2018; *Seniori ai culturii, II*, Editura Tiparg, Pitești; *Lacrima Anei. Antologie*, Editura Tiparg, Pitești, 2019; *La curtea lui Urmuz, I*, Editura Argeș Expres, Pitești, 2020; *La curtea lui Urmuz, II*, Editura Argeșul, Pitești, 2021; *La curtea lui Urmuz, III*, Editura Biscara, București, 2022; *Seniori ai culturii, III* (ed.), Editura Tiparg, Pitești, 2022; *URMUZ, Pâlnia și Stamate X 24*, Editura Bibliostar, Râmnicu Vâlcea, 2022; *Anul Urmuz 2023*, Editura Biscara, București, 2023; *Alte 77 de editoriale*, Editura Eikon, București, 2023.

A mai scris 11 cărți de matematică informatică, 7 cărți de cultură științifică, 9 cărți de jocuri logice, în special de GO.

Premii și distincții

Premiul „Gheorghe Lazăr”, al Academiei Române, în anul 1983; Doctor Honoris Causa și membru de onoare al Academiei Internaționale de Informatizare de pe lângă ONU, filiala Chișinău, din 1998; Doctor Honoris Causa al Universității Sileziene din Opava, Cehia, din 2008; Premiul anual de informatică „Grigore C. Moisil” al ASE București (2009); Doctor Honoris Causa al Universității din Pitești din 2010; Doctor Honoris Causa al Universității Agora din Oradea din 2015; Doctor Honoris Causa al Universității de vest din Timișoara din 2016; Doctor Honoris Causa al Universității Apollonia din Iași din 2017; Decorat cu Ordinul național „Steaua României” în grad de cavalier (2016); Cetățean de onoare al orașului Curtea de Argeș (1999); Cetățean de onoare al județului Argeș (2007); Cetățean de onoare al comunei Cicănești (2009).

Afilieri

- În anul 1997 a fost ales membru corespondent, iar în 2012 a fost ales membru titular al Academiei Române;
- La 24 octombrie 2012 și-a susținut discursul de recepție cu titlul „Căutând calculatoare în celula biologică. După douăzeci de ani”. Răspunsul la discurs a fost rostit de academicianul Solomon Marcus;
- Din anul 2006 este membru titular al *Academiei Europei*;
- Din anul 2023 este membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei.

Aprecieri

„În lumea academică, numele lui Gheorghe Păun este sinonim cu inovația și cercetarea de vârf. Matematician, informatician, membru al Academiei Române și al Academiei Europaea, inițiatorul calculului celular (membrane computing), ale cărui modele sunt numite *sisteme P*, dar și scriitor și promotor al culturii, el este o figură emblematică atât în domeniul științific, cât și în cel cultural. Legătura sa cu Curtea de

Argeș merge însă dincolo de recunoașterea internațională – este o conexiune personală, formată în timp, între rădăcinile copilăriei și dorința de a păstra vie memoria locurilor și a tradițiilor.” (<https://euroactive.org/gheorghe-paun-un-calator-intre-stiinta-cultura-si-patrimoniu/>)

„A vrut să se facă Meșterul Manole, ca să înalțe Catedrala de la Curtea de Argeș. Dar se făcuse asta Meșterul Manole însuși, luându-i-o astfel înainte. Așa că Gheorghe Păun s-a văzut nevoit să se facă altceva. Și s-a făcut matematician. Însă gândul de a construi catedrale nu i-a ieșit nicio clipă din minte. Doar că diferite de cea din orașul adolescenței sale, catedrale din cifre și cuvinte. Unii obișnuiesc să le spună cărți. Cărți de informatică și matematică, în cazul „meșterului” Gheorghe Păun. Dar și cărți de beletristică. Fiindcă omul despre care vorbesc pare să ducă mai multe vieți în același timp. Într-una este profesor de matematică și informatică, ajuns la ditamai rangul de academician. Într-alta este scriitor, nu amator, ci profesionist, dovadă faptul că este de ani buni membru al Uniunii Scriitorilor din România.” (Ștefan Mitroi, 26 august 2014, <https://jurnalul.ro/editorial/me-terul-manole-zis-i-gheorghe-paun-676285.html>)

„Poet și publicist, jurnalist cultural și ctitor de revistă, Gheorghe Păun are și o calitate suplimentară: e atent *la tot și la toate*, de la învățământ, la starea socială, și de la literatură, la condiția culturală a lumii de azi, și, în plus, are un simț public dezvoltat, exersat la „școala” Clubului Iubitorilor de Cultură, din Curtea de Argeș (o „minune” care a durat doar șapte ani, dar care pus definitiv orașul pe harta culturală a țării: *Orașul poate, orașul merită*, fiind deviza declarată a inițiatorului ei), și continuat cu revista ce și-a depășit azi condiția, *Curtea de la Argeș* devenid, inevitabil , *Curtea lui Urmuz*.” (Marian NENCESCU, <https://www.bookuria.info/alte-vederi-de-la-curtea-lui-urmuz/>)

Extrase din operă

Acapararea informării

Sintagma pare chinuită, dar am ales-o pentru a da un înțeles în plus abrevierii care ne bântuie de un număr de ani, AI... Mesajul se referă, de fapt, la ceva de genul AC = *acapararea comunicării*, care descrie fenomenul general, fundamental, ireversibil al monopolizării comunicării de către informatică/digitalizare, ceea ce au reușit să facă, în numai câteva decenii, internetul și telefoanele „deștepte”, telefoanele cu ecran tactil, de fapt, super-calculatoare în raport cu calculatoarele de acum vreo 60 de ani. Omul a comunicat dintotdeauna, imediat ce a întrezărit posibilitatea de a trece de la *erectus* la *sapiens*. Iar în ceea ce privește telefoanele-super-calculatoare de azi, putem spune, preluând o „dogmă” a biologiei (umane), că *ontologia repetă filogenia*.

Comunicare/informare înseamnă transmitere de semnale/informații. Sonore și vizuale pentru multe milenii, până prin secolul XIX: voce, fluierături, tobe, tulnice și altele similare, focuri pe deal, fum ca în cărțile și filmele cu indieni, prin semne grafice, scriere până la urmă. După descoperirea electricității, a apărut telegraful (cu fir), apoi telefonul (*idem*), electromagnetismul a eliminat firele și, important moment, a adus radioul. Au trebuit decenii bune până să se poată transmite și imagini (în jurul anului 1930), dar televizorul a intrat cu putere în scenă (victorios până la dependență după inventarea telecomenzii...). În paralel, au apărut ziarele, cărțile, cinematograful.

Calculatorul a acaparat (făcând mai eficiente, puternice, penetrante, acoperitoare) toate acestea, după apariția internetului, prin anii '70-'80 ai secolului trecut. Spuneam și altădată, nu degeaba se vorbește despre *www = world wide web*, pentru că *web* înseamnă, la origine, „plasă de păianjen”. Iar „plasa” internetului s-a înfășurat definitiv, insidioasă, necruțătoare, peste umanitate, telefoanele fiind „păianjenii” care ne inundă cu mesaje text-audio-video, anesteziindu-ne, în paralel „sugând” ce vor fi având ele de supt, ca niște arahnide inteligente ce sunt.

Și așa va rămâne, iar aici stă marea putere și marea transformare adusă de digitalizare, repet ideea, pentru că este fundamentală și deloc subliniată așa cum s-ar conveni: *digitalizarea a subordonat/acaparat comunicarea*. Implicit, a subordonat funcționarea societății, deci viața oamenilor. (Nu atașez nicio judecată de valoare acestei afirmații, se poate specula în toate direcțiile, spre bune și rele, s-au imaginat suficiente scenarii, cât de multe utopice la fel de multe distopice, mă rezum la a reaminti ideea de *pharmakon* a lui Platon, de entitate care este în același timp medicament și otravă, în funcție de doză, de „medic”...)

Să nu uităm un mic detaliu, tipic pentru prescurtarea AI (IA pe românește) în sensul cunoscut: calculatoarele curente, capabile de „învățare”, creditate așadar cu inteligență, simulând atât de convingător IU, inteligența umană, nu numai că diseminează-colportează informație, dar mai și „produc conținut”, cum se spune în branșă. Am ajuns deja în stadiul în care trebuie să ne întrebăm dacă ceea ce primim pe ecranul cel sensibil este produs de un om sau de un *bot* (prescurtare de la *robot*, că o silabă în plus ne agresează lenea tot mai confortabil instalată în obișnuință), dacă ceea ce citim-privim are măcar controlul și validarea unui om.

Auz și văz până aici, simțurile care se bazează pe energie, pe unde/vibrații. Mai avem însă și alte simțuri: miros, gust, pipăit. Animalele chiar folosesc mirosul pentru a comunica, pentru a abstrage informații din jur. Acestea sunt simțuri care sunt „activate” de substanțe (gust, miros) sau chiar corpuri (simțul tactil). Nu putem transmite (nu scriu „încă”, dar poate ar fi cazul să fiu precaut) la distanță substanțe, dar să ne amintim în context de „structura triadică a materiei”, care spune că materia are trei forme de actualizare: substanță, energie și informație. Iar de la papilele gustative la creier nu merg substanțele gustate – la fel cum nici de la retină la creier nu merg fotonii imaginilor, ci, de-a lungul axonilor ce leagă neuronii, aleargă impulsuri electrice (ajutate de procese chimice, dar detaliile nu sunt relevante aici). La fel cu toate simțurile – iar în acest punct intră în scenă... Elon Musk, cu proiectul lui de implantare de cipuri în creier. Inclusiv, „antene” pentru gusturi și mirosuri, desigur. Nu mai trebuie să transmitem substanțe, nici măcar fotoni/unde, transmitem direct „traducerea” lor în impulsuri nervoase, la țintă, în cortex. *Comunicare totală, digitalizată!*

Pare/este la fel de SF cum ar fi fost SF acum câteva decenii multifuncționalele telefoane de astăzi. La ce vor mai fi bune atunci organele de simț cu care am fost dotați? Întrebare retorică într-o evoluție normală a lumii, dar semnificativă dacă ne gândim la „lumile noi și minunate” imaginate, de pildă, de A. Huxley și E. Zemiatin, iar asemenea lumi se pot instala, cu ajutorul amintitei digitalizări („comunicarea înseamnă putere”, nu-i așa?, căci prin comunicare se *educă* și, mai ales, se *manipulează*) – n-o constat (numai) eu, o spune, de exemplu, Y.N. Harari în scrierile sale recente, iar Harari este

istoric (chiar unul corect politic), știe cum merge (sau încotro este direcționată) istoria.

Cum va arăta omul fără organe de simț – și fără gură, că hrana este ușor de „rezolvat”, fără mâini și picioare, că la ce i-ar mai folosi? O sferă, desigur: maximum de conținut (creier) încapsulat într-un minim de suprafață... Asta, la limită, în Punctul Omega, ca să-l amintesc și pe temerarul mult controversat F.J. Tipler, cu a lui *fizică a nemuririi*... Până atunci, să revenim la... pensiile noastre... și la halucinațiile IA (nu e nicio aluzie în alăturarea cu pensiile)...

(https://www.curteadelaarges.ro/arhiva/XVII_1_182/XVII_1_182.pdf, Ianuarie, 2026)

Minunata lume nouă

De nenumărate ori a fost invocată, inclusiv în revistă, cartea intitulată (după o sintagmă din piesa *Furtuna* a lui Shakespeare) ca mai sus, publicată de Aldous Huxley în 1932, în plină expansiune a producției de masă și a consumerismului. Distopia este îndreptată mai ales împotriva acestor două fenomene, cu uniformizarea implicită indusă de ele, de la obiectele de orice fel până la societate, la oameni inclusiv – în roman aceștia sunt produși în incubatoare (ideea de reproducere vivipară, cu o mamă și un tată aferenți, este obscenă, inadmisibilă în anul 632 din „epoca Ford” – lucrul este amintit de multe ori în carte), standardizați, la trup și intelect, pe clase/aste bine definite, produși în multe copii, dar și educați/condiționați, prin repetare obsedantă de sloganuri, în somn eventual (hipnopedie), pentru a fi mulțumiți cu starea lor, cu casta, cu înfățișarea, cu munca pe care sunt puși să o facă. În vremurile din urmă, mai ales acest proces este ilustrat cu romanul lui Huxley, condiționarea în masă, prin *droguri, sex și distracție*, pentru a produce cetățeni mulțumiți, într-o societate *stabilă*.

Toate cuvintele subliniate apar recurent în carte, iar când ne amintim că soluția pe care corifeii Școlii de la Frankfurt o propuneau pentru a produce „omul nou” era explicit bazată pe cele trei ingrediente, când observăm cum ele, toate trei laolaltă, corelate, sunt tot mai promovate în „brava lume nouă” a ultimelor decenii (la noi doar de vreo trei, în „lumea civilizată”, de mai mult de o jumătate de secol), valoarea anticipatoare a cărții devine aproape uimitoare-înfricoșătoare. Potrivirile nu sunt numai de idee, ci ajung până la detalii, la terminologie chiar. Cine pe cine a copiat? Aminteam de rușinea reproducerii „clasice”, de „obscenitatea” cuvintelor *mamă* și *tată*. În „epoca Ford”, „soluția” producerii de oameni în eprubetă este dublată de... sexul liber. Copiii sunt învățați de mici cu jocuri erotice. „Caută-mi șlițul” este numele unuia dintre ele. Vi se pare cunoscut? Nu, nu vi se pare.

Iar elixirul *soma* se distribuie oficial, regulat, la finalul programului de lucru, este mereu la îndemână, se consumă încontinuu de toate castele, pentru a da bună-dispoziție, „fericire”, în cantități mai consistente putând „trimite în vacanță” pentru un număr mare de ore. „Cu trei doze stau pe roze.” Peste tot se aude muzică, desigur, bine pregătită, bine țintită, educativă. „Orgie și beție, dă-le desfătare!”, spune un vers-refren al unui asemenea cântec, „Nici când pe mâine nu lăsa prilejul de a te distra!”, spune o învățătură hipnopedică, intrată în subconștientul fiecăruia.

Peste toate, importantă este obștea, stabilitatea. Individul este total amorfizat, nu are pasiuni, regrete, idei – la fel cu înfățișarea, uniformă este și personalitatea. „Atunci când individul simte, toată obștea se resimte” e o altă învățătură-slogan.

Pentru că am început să dau citate (din ediția Polirom, 2011, traducere de Suzana și Andrei Bantaș), mai reiau câteva fraze semnificative, fără a preciza pagina. „Nu filosofii, ci amatorii de traforaže și colecționarii de timbre alcătuiesc coloana vertebrală a societății.” „Acesta este țelul întregii condiționări: să-i faci pe oameni să- și îndrăgească destinul social implacabil.” „Oameni la fel de stabili cum sunt roțile pe axele lor, oameni ascultători, oameni în permanență mulțumiți.” „Copiii de acum vor fi feriți toată viața de cărți și botanică.” „Dragostea de natură nu dă de lucru fabricilor.” „Aruncatu-i mai bun ca reparatul.” „Majoritatea realităților istorice sunt neplăcute.” „Istoria e doar gargară” (a spus „Marele Nostru Ford” – Ford, cel cu banda de montaj, este idolul suprem, unic, cultul lui a înlocuit orice religie, T, de la modelul de autoturism ieftin Ford T, a luat locul crucii, semnul T se face frecvent, deasupra burții, desigur...). „Educația morală niciodată, în nicio împrejurare, nu trebuie să fie rațională.” „În era noastră înnoită toată lumea-i fericită.” „Civilizat înseamnă sterilizat.” „Cuvântul tată nu era chiar atât de obscen – doar ordinar, mai degrabă scatologic decât propriu-zis pornografic.” „Toți suntem ai tuturor celorlalți.” Laudă majoră la adresa unei femei: „este strașnic de pneumatică”. „Șapte ore și jumătate de muncă neistovitoare și apoi rația de soma, și jocurile, și copulația fără restricții, și filmele senzoriale, ce altceva și-ar mai putea dori?” „Nu poți avea o civilizație durabilă fără o mulțime de vicii plăcute.” Iar ziarul *The Delta Mirror* era scris pe hârtie kaki și cu cuvinte exclusiv de o singură silabă, „Dat fiind nivelul intelectual scăzut al cititorilor cărora li se adresa”. „Orgie-beție!” „Orgie și magie! Ford și voie bună!”

Mai explicit nu se poate. Vi se pare cunoscut? Nu, nu vi se pare...

Romanul are multe alte detalii care merită semnalate și discutate, am reținut numai ceea ce mă interesa aici. (Numele personajelor: Lenina, Bernard Marx etc. Alternative: nu viața în sălbăticie – dar nu e clar ce se poate găsi *între* „civilizație” și „sălbăticie”. Posibilă soluție: cultura, Shakespeare e mult citat, chiar de un „sălbatic”, dar care se sinucide în final.)

Importantă este însă punerea în oglindă cu la fel de celebrul roman 1984, al lui George Orwell, publicat în 1949, o altă distopie mult invocată, care aduce elemente noi în asigurarea „stabilității” obștești: Fratele cel Mare, supravegherea continuă, Poliția Gândirii, Ministerul Adevărului...

Întrebarea care se impune: „încotro merge lumea?” (la vremea AI-ului, printre altele). Cât din Huxley și cât din Orwell? Pe planetă, în Europa, la noi – în școala românească... Mult din fiecare, desigur. Și, la fel ca în carte, mă tem că nici Shakespeare nu (ne) mai ajută... Dar, măcar ne-ar putea trezi...

(https://www.curteadelaarges.ro/XVI_9_178.php, septembrie, 2025)

Profil literar realizat de **Nicolae VASILE**, scriitor și jurnalist